

TA'LIM JARAYONLARIDA ELEKTRON-KUTUBXONALARNING O'RNI VA AHAMIYATI

Odilova Durdonaxon Dilshod qizi

FarDU filologiya fakulteti o'zbek tili yo'nalishi

1-bosqich 23.85-guruh talabasi

Aldashev Ilhomjon

FarDU Axborot-texnologiyalari kafedrasasi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kutubxonalar va ularning tarixi, shuningdek, electron-kutubxonalarning afzallik jihatlari, electron-kutubxonalardan foydalanishning bugungi kun talabiga chiqqanligi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Elektron-kutubxona, axborot-kutubxona resurslari, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, electron darsliklar, audio, video darsliklar, virtual kutubxona.*

Kutubxona- bosma va ayrim qo'lyozma asarlardan ommaviy foydalanishni ta'minlovchi madaniy- ma'rifiy va ilmiy muassasa; muntazam ravishda bosma asarlar to'plash, saqlash, targ'ib qilish, va kitobxonlarga yetkazish, shuningdek, axborot-bibliografiya ishlari bilan shug'ullanadi, ommaning madaniy saviyasini oshirishda faollik ko'rsatadi. Kitobxonlarga xizmat ko'rsatish kutubxonaning asosiy vazifasi bo'lib, qolgan barcha faoliyatlar (kitob fondini buklash va uni tashkil etish, fond mazmunini yoritish, uni kitobxonlarga yetkazish kabilar) asosiy faoliyat uchun xizmatga kiradi. Kitobxonlarga xizmat ko'rsatishning bosh maqsadi ularni axborot va adabiyotga bo'lgan talablarini imkon boricha to'liq qondirish va adabiyot tanlashlariga yordam berishdan iborat.

O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi tarkibidagi Asosiy kutubxona 1933-yilda ko'plab olimlarning shaxsiy kutubxonalari fondidan ajratilgan 39 422 nusxa kitob asosida tashkil etilgan bo'lib, hozirgi kunda mavjud 4 mlnga yaqin kitob fondi bilan O'zbekiston ilm- fanining rivojiga katta hissa qo'shib kelmoqda. Dastlab tashkil topgan yili 10 ta xodim 300 nafar kitobxonga xizmat ko'rsatgan bo'lsalar, bugungi kunda 78 xodim va ishchi- texniklar yil davomida 1 milliondan ortiq ilmiy adabiyot berish bilan axborot- kutubxona xizmat ko'rsatadi. Kutubxonadan foydalanadigan kitobxonlarning asosiy qismini FA tizimidagi ilmiy muassasalarning ilmiy xodimlari, oliy o'quv yurtlarining professor- o'qituvchilari doktorantlar va talabalar tashkil etadi.

Hozirga kelib elektron- kutubxonalar takomillasha bormoqda va albatta, ulardan to'laqonli foydalanish, foydalana bilish zamon talabiga aylanyapti.

Elektron- kutubxona (electronic library) - avtomatlashtirilgan kutubxonaning mahsuli bo'lib, u klassifikatsiyalash va axborotlarni kodlashtirishning yagona tizimiga asoslangan bo'lib, kutubxonaning electron katalogi, annotatsiyalar va to'liq matnli ma'lumitlar bazalari majmuidan iborat bo'ladi. Axborot- resurs markazining elektron

kutubxonasi-axborot tizimi bo'lib, u ma'lum bir qoidalar asosida tizimlashtirilgan va tartiblashtirilgan elektron hujjatlar fondiga (electron-katalog, to'liq matnli va multimediyali ma'lumotlar bazalari va boshqalar) hamda axborotlarni saqlash, ishlov berish, qidirish va uzatish imkoniyatiga ega bo'lgan dasturiy kompleksga ega bo'ladi.

Elektron-kutubxona: umumiy va lokal foydalanish uchun mo'ljallangan, dasturiy texnologik vositalar kompleksi yordamida elektron hujjatlardan iborat tartiblashtirilgan fondni yaratish, foydalanish va saqlashni qo'llab-quvvatlovchi axborot sistemasi.

Virtual kutubxona (virtual library) – ikki va undan ortiq elektron-kutubxonalar tizimlarini kommunikatsiya vositalari yordamida birlashtirib, axborot-moslik jihatdan asotsiativ aloqalar o'rnatilgan va foydalanuvchilarni axborot manbalari bilan ta'minlaydigan elektron kutubxonalarning tarmoqdagi majmuiga aytiladi.

Elektron kutubxonaning asosiy vazifalari:

- Kitobxonlarga taqdim etish qiyin bo'lgan yoki cheklangan axborot-kutubxona resurslaridan foydalanishni ta'minlash;
- Faqat electron shaklda mavjud bo'lgan axborot-kutubxona resurslaridan foydalanishni ta'minlash;
- Katta hajmli axborot bilan ishlashda foydalanuvchilarga shart-sharoitlar yaratish;
- Xizmat ko'rsatishning sifati va tezkorligini oshirish, foydalanuvchilarga electron kutubxonaning axborot-kutubxona resurslarini taqdim etish hisobiga axborot-kutubxona muassasalari xizmatlari ro'yxatini kengaytirish;
- kutubxona texnologiyalarini modernizatsiya qilish;
- elektron kutubxonaning axborot-kutubxona resurslarini jahon axborot makoniga integratsiyalash;
- elektron axborot-kutubxona resurslarini uzoq muddat saqlash.
- Elektron kutubxonaning asosiy funksiyalari:
 - ma'lumotlar bazasini yaratish uchun ma'lumotlarni to'plash va qayta ishlash;
 - To'liq matnli hujjatlarni ko'chirishning kengaytirilgan imkoniyatlari bilan birgalikda izlashning kuchli tizimini yaratish;
 - axborot-kutubxona resursini elektron shaklda raqamlash;
 - axborot-kutubxona resurslarining elektron shakli holatini axborot va telekommunikatsiya texnologiyalaridagi o'zgarishlarga moslashtirishni ta'minlash;
 - boshqa axborot-kutubxona muassasalarining elektron kutubxonalari tarmog'iga ulanishini ta'minlash;
 - xodimlar va foydalanuvchilarni elektron kutubxonalardan foydalanish qoidalariga o'qitish.

Hozirgi kunda ko'pchilik yoshlar uchun electron-kutubxonalardan foydalanish zamon talabiga ko'tarilganligining guvohi bo'lyapmiz, chunki electron-kutubxonalar nafaqat ta'lim yo'nalishida, balki boshqa bir qancha sohalarda ham o'z qulayliklari

bilan qo'l kelmoqda, shuningdek, kutubxonalardan sohaga oid yetarlicha bilim va ko'nikmalarni olishimiz mumkin.

Bugungi zamon elektron texnologiyalari va ta'lim usullaridagi o'zgarishlarni, kutubxonalarning o'zlashtirilishi va tarqalgan ta'lim vositalarining elektron xususiyatlarini qamrab oladi. Quyidagi shakl orqali bu mavzuni o'rganish mumkin:

Giriş: Bugungi dunyoda yangi texnologiyalar ta'lim jarayonlarini o'zgartirayotgani bilan, elektron-kutubxonalarning o'rni katta ahamiyatga ega bo'lishganligi havolalarining xususiy muammosi bo'lmaydi.

Elektron-kutubxonalarning o'zlashtirilishi: Elektron-kutubxonalarning o'zlashtirilishi, adabiyotlar, maqollar va boshqa ta'lim materiallarini elektron shaklda olish imkoniyatini beradi. Bu, talaba va o'qituvchilar uchun xizmat qilishni osonlashtiradi va ta'lim samaradorligini oshiradi.

Elektron-kutubxonalarning afzalliklari: Elektron-kutubxonalarning o'rni, 24 soat davomida, dunyo bo'ylab har qanday joyda erkin kirish imkoniyatini yaratadi. Bu, o'quvchilar uchun tajribani yanada yaxshilaydi va savol-javoblar, maqollar, videolar va boshqa bilim turlariga yaqinroq qo'yilgan bo'lishi mumkin.

Ta'lim jarayonlarida o'zgarishlar: Elektron-kutubxonalarning o'rni, klassik ta'lim usullarini o'zgartirayotgan yangi dasturlarni o'rganishni osonlashtiradi. Bu, interaktivlik va o'quvchilar bilan suhbatni yanada osonlashtiradi.

Elektron-kutubxonalarning ko'rsatkichlari: Elektron-kutubxonalarning iste'moli, o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi aloqalarni yanada kuchaytiradi. Shunday qilib, boshqa o'quvchilar bilan fikr almashish, ta'lim materiallarini bahramand qilish va boshqa foydali ko'rsatkichlar o'rnatish uchun platformalar muhim ahamiyatga ega.

Aholi uchun oson erkin kirish: Elektron-kutubxonalarning afzalliklari orqali, ta'lim materiallariga oson erkin kirish imkoniyati yaratiladi. Bu, oddiy internet ulanish orqali o'quvchilar uchun bilim olishni osonlashtiradi.

Elektron-kutubxonalarning qo'llanilishi: Elektron-kutubxonalarning qo'llanilishi, ularni har bir talim sohasida qanday o'rganishni osonlashtirishi, ilmiy tadqiqotlar va boshqa malumotlarga qanday erkin kirish imkoniyatini ta'minlashni bayon qiladi.

Xulosa: Elektron-kutubxonalarning ta'lim jarayonlarida o'rni va ahamiyati katta. Ular, yangi o'quvchilar uchun qulayliklar yaratishda va o'qituvchilar uchun innovatsion usullar va materiallar bilan ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu platformalar, ta'lim sohasidagi yangiliklarga mos keladi va har bir o'quvchining shaxsiy o'zlashtirilishini qo'llaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. XOLMATOV T., Taylaqov N.; Informatika va hisoblash texnikasi Toshkent, 2001.
2. Mengliyev. Sh. EHM larning rivojlanish tarixi 2014.
3. Sun'iy idrokning kelajakka ta'siri: uning insoniyat hayotidagi ahamiyati Z Sidiqova, I Aldashev - Научный Фокус, 2023

4. Boshlang 'ich sinf ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanish M Odiljonova, A Ilhomjon - Научный Фокус, 2023
 5. АКТ rivojlangan davrda ta'lim boshqaruvida masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish usullari. A Ilhomjon - Научный Фокус, 2023
 6. Zamonaviy texnologiyalarning hozirgi kundagi ahamiyati A Ilhomjon, A Gulira'no - Научный Фокус, 2023
 7. Turli sohalarda axborot texnologiyalarining tutgan roli. S Madinabonu, A Ilhomjon - Научный Фокус, 2023
 8. Texnologiya darslarida raqamli texnologiyalarni o'rni. M To'rayev, ST Aldasheva, IT Aldashev - Results of National Scientific Research International ..., 2023
 9. Boshlang'ich Ta'lim Jarayonida Axborot Texnologiyalarning O 'Rni A Ilhomjon, T Toxirjon - Miasto Przyszłości, 2022
 10. Dars samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalarining o 'rni. I Aldashev, S Aldasheva - ... AND PRACTICAL CONFERENCE" THE TIME OF ..., 2022
 11. Shermatova, X.M. & Komilova, Z.X. (2022). Axborot kommunikatsion texnologiyalar va ta'lim jarayonlarini modellashtirish. 228 b.
 12. Mirzaakbarov, D. D. (2021). Directions for the introduction of new information technologies in education. Экономика и социум, (4-1 (83)), 211-214.
 13. Mirzaakbarov, D. D. (2021). DIRECTIONS FOR THE INTRODUCTION OF NEW INFORMATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION. Экономика и социум, (4-1), 211-214.
 14. Information and communication technologies (ict), their development and improvement in modern education SS Abdullayev - Экономика и социум, 2021
- Internet saytlari:
1. [https:// lex.uz](https://lex.uz)
 2. [https:// qalampir.uz](https://qalampir.uz)
 3. [https:// uzpharmagency.uz](https://uzpharmagency.uz)